

Najnowsze rosyjskie parafrazy *Zdrowaś Mario*

Kazimierz Prus

ABSTRACT: *Ave Maria* is a universal Marian prayer. It is very popular in Russia, which is undoubtedly connected with the significance of Marian devotions in this country. In the most recent Internet prayer, it is widely paraphrased, transformed, included in other original poems, and textually modified. Frequently, the intertextual links point to its particular lines and images. Only in one translation discussed, *Ave Maria* is deprived of its mode of prayer and supplemented with a satanist tone. The intertextual variants of *Ave Maria* this paper confronts confirm the capacity of the source text, which results in the new ways of articulation in Russian language.

KEY WORDS: paraphrase, intertextual variant, prayer

Modlitwa *Zdrowaś Mario* zawsze cieszyła się dużym zainteresowaniem twórców rosyjskich, widzieli w niej spotęgowany potencjał illokucyjny, walory, które chcieli naśladować, transponować do swoich wierszy. Już Konstanty Batuszkow w liście poetyckim *Do Maszy* (*K Maue*, 1810) twórczo wykorzystuje *Pozdrowienie Anielskie*. Chociaż wiersz skierowany jest do ziemskiej adresatki, w części inicjalnej obdarzonej takimi przymiotami jak wspaniałość, mądrość i czułość nawiązuje do najpopularniejszej modlitwy maryjnej:

О, радуйся, мой друг, прелестная Мария!
Ты прелестей полна, любви и ума...¹

Uznany przedstawiciel neoklasycyzmu nie mógł też nie zastosować w sławieniu zalet Maszy sztafażu antycznego, stąd obrazy Gracji, Parek i Amora, a sam poeta występuje w roli ewangelicznego anioła.

Rolę współczesnych aniołów kontynuują najnowsi twórcy rosyjscy. W swoich wierszach publikowanych w Internecie otaczają Maryję szczególną czcią,

¹ Zob. <http://stihi-klassikov.ru/content/k-mashe> (dostęp: 21.09.2016).

właściwą prawosławnym², dają świadectwa wyjątkowego kultu religijnego. Prawosławni twórcy eksponują kobiece przymioty Maryi, Jej piękno, a kontakt z Nią jest zawsze intymny i ciepły. Czci się Jej pokorę, wstawiennictwo i orędownictwo u tronu Boga, widzi się Jej napełnienie łaską Pańską, ceni w Niej Matkę-dawczynię światu Zbawiciela. Kult Przczystej Panny³ rozwija się w duchu sławienia akatystowego, z charakterystycznymi wezwaniami adresatki wyszukanyimi adresatywami; np. często przyzywa się Ją nominacją „Невеста Невестная”⁴, „Дева Пречистая”⁵. Kieruje się do Niej przede wszystkim modlitwy pochwalne, błagalne i dziękczynne. Niektóre z nich są parafrazami najpopularniejszej i najprostszej zarazem modlitwy maryjnej — *Zdrowaś Mario*.

Ave Maria była znana w kościele od XVI wieku. Syntetyzuje słowa przesłania Archaniola Gabriela skierowane do Maryi podczas zwiastowania z pozdrowieniem św. Elżbiety i finalnym fragmentem dodanym przez kościół⁶. Słowańska⁷, stosowana w kulcie prawosławnym wersja pomija imię Jezus i była poświęcona już w IX wieku, chociaż zbliżona doń forma mogła być używana nawet znacznie wcześniej⁸. Matka Boska czczona jest w niej w części początkowej jako napełniona łaską Ducha Świętego i błogosławiona między niewiastami, gdyż jest Matką Zbawiciela naszych dusz. Adorujemy Ją, oddajemy cześć Jej cudownemu macierzyństwu — zrodzeniu człowieka-Boga. Druga część *Ave Maria*⁹ zawiera pochwałę Świętej Matki oraz błagania o modlitwę, wsparcie dla grzesznych, orędownictwo u Syna, a naszego Boga. Wstawiennictwa tego pragniemy zawsze, ale szczególnie w chwili przejścia do wieczności i spotkania z Najwyższym po śmierci. Wotywna część końcowa modlitwy z prośbami

² Józef Keller pisze: „Uważają Matkę Boską nie tylko za matkę Chrystusa, ale i za matkę całego rodzaju ludzkiego. Ikony z Jej wyobrażeniami można spotkać w każdym domu prawosławnym”. Zob.: I d e m: *Prawosławie*. Warszawa 1982, s. 202.

³ Prawosławni uznają Jej wieczne dziewictwo, ale nie przyjmują dogmatu ogłoszonego przez Watykan w 1854 roku o Niepokalanym Poczęciu, oznaczającego, że „została zachowana jako nietknięta od wszelkiej zmyzy grzechu pierworodnego”. Zob.: P. E v d o k i m o v: *Prawosławie*. Przeł. ks. J. K l i n g e r. Warszawa 2003, s. 159.

⁴ Np. w wierszu Aleksandra Władimirowicza *Бądź поздравлена Панно Дзевичца (Радуїся Невесты Невестная)* czy identycznym tytułowo wierszu Aleksandra Kałasznikowa z 2010 roku. Ten sam adresatyw pojawia się w tytułach *Панно Дзевичца (Невесты Невестная)* Dymitra Gołubiewa i Inny Kuczerowej.

⁵ O nominacjach Matki Boskiej we współczesnych modlitwach rosyjskich piszę szerzej w: *O współczesnej rosyjskiej poetyckiej. Od Mariny Cwietajewej do najnowszej modlitwy internetowej*. Rzeszów 2014, s. 84—95.

⁶ Por.: *Ave Maria*. W: *Podręczna Encyklopedia Kościelna*. T. 1—2. Warszawa 1904, s. 25.

⁷ Oto jej tekst: «Богородице Дево, Радуїся, Благодатная Мария, Господь с Тобю; благословенна Ты в женах, и благословен плод чрева Твоего, яко Спаса родила еси душ наших».

⁸ *Encyklopedia Kościoła*. T. 2. Oprac. F.L. C r o s s. Warszawa 2004, s. 1235—1236.

⁹ Jej rosyjska wersja to: «Радуїся, Мария, Благодатная; Господь с Тобю; Благословенна Ты между женами и благословен плод чрева Твоего, Иисус. Святая Мария, Матерь Божия, молись о нас грешных ныне и в час смерти нашей. Аминь».

o pomoc i aklamacją „Amen” wyraża pragnienie żarliwych chrześcijan, ufnych w jej wyjątkową moc sprawczą.

Wśród najnowszych parafraz *Pozdrowienia Anielskiego* wyróżnia się modlitwa Ałły Koriakowej, korzystającej z pseudonimu literackiego Ałkora, *O, bądź pozdrowiona, Panno Mario (O, радуйся, Мария Дева, 2010)*. Autorka swoją parafrazę poetycką poprzedza słowiańskim tekstem oryginału. Poszerzając wolny przekład o dwa wersy, w amplifikacjach wzmacnia, potęguje przymioty Maryi, rozszerza Jej moc sprawczą na wieki i eksponuje przeświadczenie, że Ona uratuje człowieka. Atrybuty Jej Syna również są wzmacnione. To nie tylko Zbawiciel dusz, ale i Król Wszechświata zrodzony z ciała Błogosławionej Matki. Oto tekst parafrazy:

O, радуйся, Мария, Дева,
Ты — благодатная вовек,
Твоей святой и чистой верой
Придет к спасенью человек!
Господь с Тобой! Благословенна
Ты в жёнах! Плод безгрешен Твой!
Спаситель душ и Царь Вселенной
Воистину, рождён Тобой!¹⁰

Całościowy wariant sztandarowej modlitwy maryjnej należy do udanych. Transformacje w tekście dla uzyskania rytmu 4-stopowca jambicznego i rymów harmonizują ze stylowymi jego walorami¹¹.

Równie udaną parafrazą *Ave Maria*, ale utrzymaną w wierszu białym, jest modlitwa Liny Bugułowej *Do Bogurodzicy (Богородица)*:

Богородица Дева, радуйся,
Единая с Благодатью Мария,
Господь с нами через тебя.
Благословенны мы твоей Чудной Милостью
И любовью Сына твоего, Иисуса.

Пресвятая Мария, Мать Чудес,
Мы отрекаемся от страхов теперь и навсегда.
Мы принимаем Божью безусловную любовь
И видим Чудесное Царство, явленное на Земле.

W strofie pierwszej autorka interpretuje i rozszerza znaczenia tekstowe autentyku. Sławiona Panna przekazuje boskość ludziom, dzieli się z nimi miłosierdziem i miłością swojego Syna. Podobne amplifikacje semantyczne pojawiają się też w części drugiej, stanowiącej akt zawierzenia Matce, deklarację przyjęcia

¹⁰ Zob. www.stihi.ru (dostęp: 21.09.2016). Pozostałe omawiane tu i przytaczane współczesne parafrazy i modlitwy poetyckie według tej strony internetowej.

¹¹ O stylowych rozwiązaniach w tej modlitwie pisałem w pracy: *O współczesnej...*, s. 102.

Bożej miłości i realizacji Cudownego Królestwa na ziemi. Zabrakło w niej prośby o wsparcie w godzinie śmierci, a boskość — wyraźnie spotęgowana w części inicjalnej — została wyparta przez cudowność («Мать Чудес», «Чудесное Царство»). Autorka zatem zinterpretowała tekst oryginału, rozbudowała intencje prośby, położyła nacisk na ziemskie działania Bożej Matki.

Sergiusz Wiazemski do długiego wiersza zawierającego historię ikony Matki Boskiej Iwierskiej *Cud ikony Iwierskiej* (Чудо Иверской иконы, 2012) wplótł fragment modlitwy:

«О, радуйся,
О, Дево Преплагая,
С Тобою Бог!
Благословенна Ты в женах,
Невесто Невестная,
О, Дево Пресвятая!»¹²

Jest to transformacja *Pozdrowienia Anielskiego*. Rozbieżności z autentykiem polegają na zastąpieniu określeń Maryi wyrażeniami z ikosów («Дево Преплагая», «Невесто Невестная», «Дево Пресвятая»). Nie jest to pełna modlitwa maryjna — brak tu wzmianki o macierzyństwie — ale ślady parafrazowania są bardzo widoczne. Poeta sławi atrybuty Matki Boskiej, Jej stan błogosławiony, świętość i nieskalaną dziewiczość. W zwartym sześciowierszu bezrymowym imitującym *Pozdrowienie Anielskie* autor zastosował potrójną anaforę „o”.

Inną modyfikację tekstową drugiej części *Pozdrowienia Anielskiego* stosuje Jekaterina Ostricowa w modlitwie *Matko Święta, Panno Mario...* (Мату Святая, Дева Мария...). Autorka dwóch zbiorów poetyckich *Счастье в ладошке* (2006) i *Сад сомнений* (2007) w omawianym tekście, obok tradycyjnego wołania o pomoc, zawiera dodatkowe prośby o skrucę, o otwartość serca, litość i wstawiennictwo za grzesznymi. Oranta uderza w czułą strunę macierzyństwa Maryi, tytułując Ją interpozycyjnymi nominacjami «Дивная Матерь Бога и Сына», «Щедрая Мати», «святая». Modlitwa jest wyraźnie archaizowana leksemami «вомни», «буди», «Мати» oraz, typową dla modlitwy ustalonej, postpozycją czasownika w zdaniach. Wariant Ostricowej jest już daleką transpozycją *Pozdrowienia Anielskiego*, tej dodanej przez kościół jego części.

Wyraźne nawiązania treściowe do uniwersalnej modlitwy maryjnej konstatujemy w wierszu podpisanym pseudonimem literackim Czy zostałam (Осталась ли) *Zwiastowanie* (Благовещение, 2010). Czterozwrotkowy utwór jest rozmyślaniami nad istotą rozmowy Maryi z Gabrielem, w które wpleciono pewne zwroty modlitewne. Dziewicza Panna obdarowująca świat tym, co święte, przyzywana jest słowami:

¹² Zob. <http://www.stihi.ru/2012/07/25/5871> (dostęp: 21.09.2016).

Радуйся, Господь с Тобою,
Матерь света, корень девства.

Przydawane są Jej przymioty Matki światła (w teologii prawosławnej to synonim Boga), korzenia panieństwa. Pochwała Maryi należy się za rozsiewanie prawdy, zrodzenie Pasterza ludzi, który utrwali wiarę. To są powody do sławienia Jego Matki inwersyjnym zwrotem z *Pozdrowienia Anielskiego*:

Благодатная Мария,
радуйся, Господь с Тобою!¹³

Pewne nawiązania do *Zdrowaś* zawiera wiersz Tatiany Bułanczikowej *Бądź pozdrowiona, Mario Dziewico! (Радуйся, Дева Мария!)*. Autorka ok. 400 wierszy w 7-zwrotkowym utworze stanowiącym medytację o Zwiastowaniu rozwinęła fragment proroka Izajasza „Се, Дева во чреве приимет и родит Сына, и нарекут имя Ему: Еммануил”, będący mottem w tym tekście. Maria nie odnosiła tych informacji do siebie do momentu zjawienia się Archaniola z gałązką śnieżnobiałych lilii — symbolu niewinności i rajskiego aromatu. Słowa przesłania:

«Дева, радуйся! С Тобою,
Благодатная, Господь.
Он, как ризой золотою,
Восхотел облечься в плоть.

Се, зачнешь, Мария, ныне
И родишь в ночи зимой
Ты Божественного Сына
Под сияющей звездой»¹⁴

są spożytkowane w znanej modlitwie maryjnej. Ma Ona stać się matką Boga, urodzić w ciele Boskiego Syna. Okoliczności narodzin utrzymane są w scenarii żłóbkowej («в ночи зимой»; «Под сияющей звездой»). Znamienne „Fiat” przybiera formę: «Я раба Творца с рожденья» i jest pokorną zgodą na włączenie się, oddanie siebie sprawom bożym.

Nawiązania do *Pozdrowienia Anielskiego* występują też w dłuższym (28 linijek) wierszu stychiicznym Natalii *Bogurodzico Dziewico, bądź pozdrowiona! (Богородице Дева, радуйся!, 2013)*. Ma on charakter rozmyślenia nad istotą Zmartwychwstania. Autorka pięciu zbiorów poetyckich, członek ZPR wiernie przytacza w nim inicjalne słowa Archaniola: «Богородице Дева, радуйся!»¹⁵

¹³ Zob. <http://www.stihi.ru/avtor/moreamor> (dostęp: 21.09.2016).

¹⁴ Zob. <http://www.stihi.ru/avtor/tatsiananb2> (dostęp: 21.09.2016).

¹⁵ Zob. <http://www.stihi.ru/2003/06/22-907> (dostęp: 21.09.2016).

oraz skrócone frazy «Радуйся, Богородица!». Dziewica proszona jest o sławienie Zmartwychwstałego Syna, pocieszana za straszne przeżycia będące Jej udziałem na Golgocie. Teraz pusty grób i białe płótna to powód do radości, szczęścia Matki Boskiej, nominowanej metaforami „krzak gorejący” i określeniami „władczyni, Bogurodzica”. W duchu *Pozdrowienia Anielskiego* przypominane są Jej zasługi wobec ludzi: «В женах благословенная» — «Ныне Господь с Тобою!». Zmartwychwstanie Jezusa jest spełnieniem misji Jego Matki, co jest kolejną interpretacją ekscerptu modlitwy. Wszystkie zaczerpnięcia tekstowe z omawianej modlitwy utrwalają sławę Maryi i zostały wykorzystane funkcjonalnie¹⁶.

W najnowszych wierszach Rosjan są teksty zatytułowane *Ave Maria* — co jest oczywistym nawiązaniem do uniwersalnej modlitwy łacińskiej, ale nie zawsze są one modlitwami, często zawierają jedynie ekscerpt tekstowy. Julia Panina w dłuższym wierszu stychicznym *Ave Maria!* (2009) medytuje o roli modlitwy w życiu i umieszcza w nim łacińskie motto „Ave Maria! Gratia plena...”, które rozwija. Dwa razy trawestuje zwroty z *Pozdrowienia Anielskiego*, stosuje też ich rosyjskie warianty:

Аве, Мария, аве!
Богородица дева, радуйся!
[...]
Богородица дева, ликуй!¹⁷

Adoracja obrazu poprzez bezpośrednie zwroty do Matki Boskiej znacznie zyskała przez ten zabieg na emocjonalności i szczerości.

Tytuł *Ave Maria* (*Ave Мария*, 2009) ma modlitwa Oluszki Czerniak, wolny przekład *Pozdrowienia Anielskiego*. W pierwszej 8-wersowej strofie autorka trzykrotnie stosuje anaforę «Славься». Bogurodzicę nazywa Przeczystą Boską i chwali gradacyjnym powtórzeniem finalnego wersu: «Аве Мария! Аве Мария! Аве!». Ten refren wzmocniony potrójnym imperatywem kończy też strofę drugą ogrywającą anaforą «Радуйся» lub «Радуйтесь». Powtórzenia pozdrowień w długich strofach przypominają kompozycję akatystową. Modlitwa zawartością tekstową i układem strukturalnym znacznie odbiega od prostoty i emocjonalności naśladowanego autentyku.

Tożsamy tytuł nosi również modlitwa błagalna Olesi Bogdanowej z 2011 roku. Zwrot «Аве, Мария» inicjuje dwie strofy, a jego wierny rosyjski wariant «Радуйся», «Радуйся, Дева» odnosi się do życiowych potrzeb człowieka («Радуйся грешным...», «Радуйся слепым...», «Радуйся всем...»). Te nawiązania utrwalają modlitewną tonację tej wypowiedzi religijnej.

¹⁶ Parafrazą *Pozdrowienia Anielskiego* jest też wiersz autorki *Ave, Maria...* (2002). Przywołuje w nim niektóre łacińskie frazy uniwersalnej modlitwy maryjnej i snuje własne wywody myślowe.

¹⁷ Zob. <http://www.stihi.ru/2009/05/07/2386> (dostęp: 21.09.2016).

Zaczerpnięcia z *Pozdrowienia Anielskiego* w wierszach najmłodszych poetów pojawiają się bardzo często. Swietłana Szemiakina, autorka około 200 wierszy, w modlitwie *Bogurodzico, bądź pozdrowiona Dziewico!* (*Богородица, радуйся Дева*, 2012) poza inwersyjnym wariantem zwrotu tytułowego, powtórzonym w inicjalnym wersie, z innych zbieżności tekstowych czy rozwiązań formalnych *Zdrowaś* nie korzysta.

W wierszu Aleksandra Tkaczowa *Bądź pozdrowiona, Panno* (*Радуйся, Дева*, 2008) występuje refren, pierścień stroficzny z treścią pokrewną *Pozdrowieniu Anielskiemu*:

Радуйся, Дева, празднуя...
Мир твой, да будет чист.
Мы у тебя все разные
Солнечные лучи¹⁸.

Pozostała część wiersza stychicznego uznanego poety dotyczy roli kobiet w życiu, dlatego cytowane zwroty do Maryi, najważniejszej z kobiet, wzmacniają przesłanie tekstu.

Wiersz Swietłany Abolini — autorki ponad 1 900 utworów, głównie religijnych, *Bądź pozdrowiona, Dziewico Najczystsza...* (*Радуйся, Дева Пречистая*, 2013) poprzez zwroty:

Радуйся, Дева Пречистая,
Светом с Небес осиянная,
Чистой водою омытая,
Духом Святым помазанная!¹⁹

wiąże się intertekstualnie z *Pozdrowieniem Anielskim*. Autorka zmienia nominacje Matki Boskiej, eksponuje Jej dziewiczą niewinność, boskość, przepojenie darami Ducha Świętego. Matka Zbawiciela otrzymuje atrybuty Radości, Łaskowości, Poznania i Mądrości. Są to przymioty boskie, stąd ich pisownia dużą literą. Modlitwa otrzymała interesującą kompozycję stroficzną i składniową. Jednozdaniowy zwrot do Przczystej rozpisano na 4 strofy czterowersowe spięte pierścieniem stroficznym. Pierścień potęguje cudowne właściwości Matki Boskiej, a sławienie to przecież główna intencja, prymarny cel tej sławnej modlitwy. Powtarzanie służy też rytualizacji, pogłębianiu formułczości stylu.

Zapożyczenia ze *Zdrowaś* odnotowujemy też w wierszu Tatiany Turbinej *Święta Panno, bądź pozdrowiona* (*Святая, Дева, радуйся!*, 2012). Autorka ponad 800 wierszy relacjonuje nawiedzenie Ławry Poczajowskiej. Tytułowa sekwencja pochwalna użyta w tekście trzykrotnie może również wskazywać na akatystową proveniencję tych słów.

¹⁸ Zob. <http://www.stihi.ru/2008/02/10/1989> (dostęp: 21.09.2016).

¹⁹ Zob. <http://www.stihi.ru/2013/10/05/9847> (dostęp: 21.09.2016).

Zwrot z *Pozdrowienia Anielskiego* „Bądź pozdrowiona, Mario!” przytaczany jest w wierszu Łady Smirnowej pod identycznym tytułem *Радуйся, Мария!* (2010). Utwór wypełnia narracja o błogosławionym mnichu Janie, którego wiążące powtarzanie tych słów przez całe życie Maria nagrodziła po śmierci wspianą lilią. Ten sam temat rozwija również autorka korzystająca z pseudonimu Ślizgająca się po falach w wierszu *Будь поздrowiona, Mario Panno (Радуйся, Дева Мария!)*. Powtarzane przez świętego starca słowa «Богородица, радуйся, Дева Мария» są parafrazą inicjalnego zwrotu *Pozdrowienia Anielskiego*.

W wierszu początkującej poetki Rozalii Dmitriewej *Пренajświęтша Bogurodzico Panno Mario (Пресвятая Богородица Дева Мария, 2013)* dotyczącym drogi krzyżowej tylko tytuł trawestuje słowa Gabriela ze *Zwiastowania*. Adresatyw wzbogacono o ważny atrybut Maryi — „Najświęтша”. Zaś w wierszu poetki podpisującej się pseudonimem Roza Achmetowa *Pokój z Bogurodzicą (Мир с Богородицей)* początek tekstu nawiązuje do *Zdrowaś*: «Радуйся, Мария, Дева Преподоуханная, // совершенный идеал экклесии Иоанновой!», ale już sygnalizuje, że autorka będzie rozwijać przymioty Matki Boskiej, zmierzać w stronę litanijskiego sławienia i upraszania o łaski.

Wyimek w postaci zwrotu „Bądź pozdrowiona, Panno Mario!” inicjuje medytację Wiktora Nikiforowa Sirinksa *Zwiastowanie Пренajświęтszej Bogurodzicy (Благовещение Пресвятой Богородицы, 2015)*. Maria ma stać się matką Boga miłości, rodzicielką Zbawiciela, matką Najwyższego i ludzi, by nieść pochodnię Jego miłości na ziemi. Utrzymane w wierszu białym rozważanie nad pokorą Maryi wyrażoną poprzez motto «Да будет мне по слову твоему» zawiera dwukrotne odwołanie do zwrotu «Радуйся, дева Мария!». Inaczej wykorzystano motto w modlitwie Marii Kurzinej *Do Bogurodzicy (Богородица, 2010)*. Mottem jest cały tekst *Pozdrowienia Anielskiego*, ale autorka ponad 300 wierszy mało się inspirowała tą podstawową modlitwą maryjną. Wyraża podziękowania Nadadresatce za potencjał duchowy, podtrzymywanie i wspieranie w smutkach. Błaga Ją o dar spokoju i wybaczenie grzechów, rozpoznanie prawdy oraz ochronę w problemach sercowych. Wiersz stanowi indywidualny zwrot do Matki Boskiej, bez odwoływania się w obrazach i strukturze błagań do swojego motto.

Pozdrowieniem Anielskim zainspirowany jest również Igor Kuzniecowa w wierszu *Сича нос, święта нос (Тихая ночь, святая ночь, 2014)*. Tytuł imituje najślawniejszą kolędę świata, a w tekście wykorzystano też nieco zmienioną i uproszczoną formę zwrotu z uniwersalnej modlitwy maryjnej: «Дева Мария радуйся» — powtórzoną trzykrotnie. Pozwala to autorowi wzmocnić radość z narodzin Jezusa w utworze, który modlitwą nie jest i performatywy w finalnej pozycji wersu nie są mu potrzebne.

Interesujący zabieg kompozycyjny stosuje w wierszu *Мария-Магдалена (Мария-Магдалина, 2011)* Swietłana Bestużewa-Łada, autorka ponad 1 200 wierszy. Fragment *Pozdrowienia Anielskiego* wiąże z tą świętą kobietą:

«Радуйся, Мария, сердцем чутким!», «Бог с тобой, Мария-Магдалина, // Радуйся, ликуй: Христос воскрес!». Sławienie utwierdza pozycję Magdaleny, podtrzymuje uznanie i cześć godną Matce Boskiej.

Z inicjalnego zwrotu pochwalnego Archanioła Gabriela korzysta Abel Usow w przekładzie wiersza angielskiego *Bądź pozdrowiona, Mario!* (*Радуйся, Мария!*). Matka Boska sławiona jest za podarowanie światu radości. Czterowiersz wieńczy pierścieniowe pozdrowienie tytułowe.

Niezwykłą popularność uniwersalnej modlitwy maryjnej dokumentują również wiersze, w których inicjalny fragment pozdrowienia odniesiono do rzeczywistości ziemskiej. W wierszu Nikity Worobiowa *Panna-Zima* (*Дева-Зима*, 2010) obrazującym uroki tej pory roku dwukrotnie pojawia się nieco sanktyfikujące obraz wyrażenie «Радуйся, Дева-Зима!», natomiast w wierszu Walentyны Wasutowicz-Bolszakowej *Ave, Maria!* (*Аве, Мария!*, 2009) gloryfikującym jej matkę występuje wezwanie «Радуйся Земля!». Także wyrażenia «Аве», «Радуйся, Мария, Заступница за нас» czynią z medytacji o matce modlitwę błagalną najintensywniejszą emocjonalnie w strofie:

Прости! Спаси! Помилуй нас!
Спаси людей, детей, Мария!
От горя, боли, грешных нас,
Спаси, спаси, спаси Мария!!!²⁰

Spotęgowanie doznań następuje w niej poprzez gradację powtórzeń, rozwinięty polisyndeton zdań wykrzyknieniowych, multiplikację różnorodnych rytmów wewnętrznych i klauzulowych.

Uwagi o parafrazach *Pozdrowienia Anielskiego* zakończmy notą o wierszu Julianny Kołodowko *Ave, Lilith!*, który uznać trzeba za prowokację religijną. Wiersz jest adekwatnym przekładem tekstu łacińskiego, parafrazą *Ave, Maria!*, z której usunięto Jezusa, wprowadzono demoniczne siły sprawcze. W przekładzie sprofanowano i wypaczono sens modlitwy maryjnej, przedadresowano ją, zinterpretowano zgodnie z sugestiami Talmudu i folkloru żydowskiego²¹. Modlitwa czci kobietę-diabła, Matkę Ciemności, której płodem jest Mrok. Uniwersalnej modlitwie, z której usunięto aklamację i przeinaczono sensy, nadano charakter bogoburczy, satanistyczny:

Радуйся, Лилит, полная благодати;
С тобою Тьма, благословенна ты
в женах, и благословен плод
чрева твоего Мрак.
Могущественная Лилит, Матерь Мрака,

²⁰ Zob. <http://www.stihi.ru/2015/03/05/4562> (dostęp: 21.09.2016).

²¹ Zob.: W. Kopaliński: *Słownik mitów i tradycji kultury*. Warszawa 1991, s. 599.

молись за нас отчаянных ныне и
даже в час смерти нашей²².

Przekład trzeba ocenić wysoko, ale całość przedsięwzięcia jest profanacją cenionej, pięknej w swej prostocie modlitwy maryjnej.

Podsumowując: wskazane wiersze są albo parafrazami tekstu *Ave Maria!*, albo rozwijają jakąś jej część, wezwanie. Są też teksty luźno nawiązujące do sławnej modlitwy, rzadko utrzymane w jej ramach gatunkowych. Pojawiają się również teksty przekładów utworów zainspirowanych nią. Wszystkie parafrazy — a jest ich mało — transpozycje i nawiązania intertekstualne oraz przekłady (tych jest najwięcej) są znakiem popularności tej modlitwy, a zarazem świadectwem kultu i czci Matki Boskiej we współczesnej Rosji. Omówione warianty intertekstualne *Pozdrowienia Anielskiego* wskazują na żywość i nośność autentyku, który rodzi ciągle nowe próby wysłowień.

²² Zob. <http://www.stihi.ru/2013/08/08/934> (dostęp: 21.09.2016).

Kazimierz Prus — prof. zw. dr hab., kierownik Zakładu Historii Literatury Rosyjskiej w Katedrze Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Specjalizuje się w badaniach twórczości XIX wieku, szczególnie liryki romantycznej, a także związków kulturowych polsko-rosyjskich w XX wieku, zwłaszcza zagadnień translatologii. Autor m.in. książek: *Rosyjska liryka romantyczna. Gatunki nietradycyjne; O współczesnej rosyjskiej modlitwie poetyckiej*, oraz wielu artykułów.